



## Kopenhagen, mesto

(Odlomek)

Umišljeni glasovi, ljubljeni,  
 tistih pomrlih ali onih,  
 ki so za nas izgubljeni kakor  
 pokojniki.  
 Kdaj pa kdaj nam, v sneh,  
 zborujejo,  
 kdaj pa kdaj jih, dokler razmišlja,  
 sliši um.  
 In za njihovim se odmevom  
 za hipec vračajo  
 odzveni iz prve pesmi našega  
 življenja —  
 kot v noči, daleč, glasba, ki se  
 izgublja.

(Iz Pesmi Konstantina Kavafija; njegova je tudi prva Avgustova pesem Mesto.)

### I. del

Namenjena sem bila v trgovino. Toda kar naenkrat sem se znašla pred tisto grozno hišo skorajda v osrčju mesta (trgovina je bila na drugi strani). Pogledala sem gor. Zastori so bili zagrjnjeni in nič se ni premaknilo za njimi. Kot uročena sem strmela v temno globino okna. Premotil me je še le neznanec, ki je stopil tik mimo mene. Odmaknila sem se. Pomislila sem: Gregor je v Kopenhagenu. Kaj delam tukaj? Obrnila sem se, utrujeno, pogled prek ulice, dopoldanske sence so umaknile hiše v samotne drže.

Te hiše na zunaj tako prijazne in tople so v svojem drobovju nosile labirinte stopnišč, temnih, smrdečih po nagnilem lesu, ledeno mrzlih, ob vsakem času turobnih. Odkar sem poslednjič zaprla vrata za enim od teh stopnišč, ko sem odvrгла ključ, da bi lahko v vsej popolnosti izgubila možnost ponovnega dostopa, nisem vstopala več, nisem se več oprijemala rjastih, železnih ograj, le pritajeno, znova in vsakič znova, sem se vračala pred hišo . . . Šla sem mimo. Začudeno obstala. Pogledala gor (. . . da mi je le zdrav, vesel in srečen), samo da bi se za oknom nič ne premaknilo. Pa sem šla mimo. In tako do dne, ko sem pomislila:

Gregor v Kopenhagenu.

Vso praznino in žalost sem občutila med vožnjo z avtobusom. Odšel je. Zamižala sem v risu prehude sončne svetlobe, ki je prodirala iz sveta zunaj avtobusnih stekel, pod temnimi očali na jekleno otrde-

lem obrazu, poražena in svobodna. Obriše roka z dlanjo pot z lica. Avtobus je obmiroval, kot da se je svet usidral v svoji edini točki, od koder mi je bilo dano in dovoljeno in edino možno pogledati nanj.

Spet sem morala po isti poti. Ni bilo druge poti do doma. Po pločniku, mimo ograj. Hiše so bile vse manjše, nato kakor prepad za eno majhno osončje asfalta do blokov. Zdaj bi morala na levo, mimo balkonov, do stopnišča. Bilo je že drugič tisti dan, da sem zavila v nasprotno smer. Tokrat hote. Tokrat sem hote zavila vstran, proti trgovini. Po nekaj korakih sem stekla. Slina se mi je lepila čez jezik. Morala bi vse še enkrat razmisliti. Najti varen prostor. Najti varni prostor. Zadihana sem stopila v majhno slaščičarno ob trgovini in notri je bilo mračno, mirno. Samo bledikav natakak je postaval ob pultu in v ogromni stekleni posodi v višini njegovega obraza se je pretakala živo rumena tekočina, presladka in ledena se je odcejala s sten prozorne oble, pa butala s takojci zadušeno sapo navzgor, polna energije v obliki drobčenih milnatih mehurčkov, ostudna, vsa v odsevih na njegovem obrazu. Zastrmel se je vame. Ura ni bila primerna. Gospodinje so pomivale posodo, študentke prelistavale zapiske.

In sem stala tam, na robu zakajenega mraka, in rekla:

»Prinesite mi kos torte ... prosim!«

Sedla sem v kot. Naselje zunaj se ni pustilo izigrati. Z visokimi in svetlimi pročelji so stanovanjski bloki odsevali skozi nezastrta okna male slaščičarne in jalove stene so me varovale pred skorajšnjimi stiki. Pomislila sem: »Tako daleč je šlo, torej! Gregor je odšel. Beseda je narasla iz vseh možnih glasov in v vseh odtenkih, napihnjena, zlovesča, nevarna. Toliko časa je minilo. Nekoč sem prišla k njemu. Celo popoldne sva na pol prebedela, na pol predremala, v mraku, in vse ... vse ... drugo je ostalo zunaj, bila sva sama, tak mir, dokler nisem vstala in rekla: Nikoli več! Čudežna formula dveh besed. Zvarek zvenov zvezan v nesmisel. Ne vem, kaj me je takrat obsedlo. Gregor je rekel: In zakaj ravno jaz! Moralo je zveneti kot odgovor: Nikoli več. Samo nekaj besed.

In edino, kar se je v kotu mračne slaščičarne pokazalo ... kot da je ... neki pomen, se je dogodilo na minuli vožnji z avtobusom. Sedela sem ob oknu. Hiše in drevje, prepričljive kulise zunanjega sveta so poniknile v nič in se ponovile v isti legi, nagibu, pripravljene na spopad s ponovnim izginjanjem. Še nebo je bilo enkrat sinje in enkrat sivo, nekje je v vetru plapolalo perilo. Odkrila sem s pogledom vstran skrite poti do gozdnih jas, kjer se drobne srne nastavljajo soncu in se jim blešči koža. Slika sveta zunaj se je nenadoma utrnila, upognila sem roko in z dlanjo podrsala po čelu. Iluzije so poskušale razbiti veliko zrcalo laži hinavskega brata. Na koži, v trebuhu in na čelu sem občutila vso grozljivost tega, da Gregorja ni, kakor da mi nevidne, a strahotne sile strgajo kožo s telesa (žuželke se bodo posladkale s krvjo). Nemogoče je sprejeti kot dano, da nekoga ... preprosto ... ni — več ...

Potem sem spet gledala hiše, travo in nebo. Avtobus se je ustavil na enem od postajališč, ljudje so vstopali, nekdo je prisedel k meni. Pogledal me je od strani, potem je razprl papirnato vrečko, ven je povlekel za celo pest češenj in začel jesti. Poželjivo je hrustal češnje, rdeči sok se mu je v kapljicah nabiral v kotičkih ust, peške je pljuval

v dlan. Na glavi je imel temno baretko, ki me je spominjala ne vem na kaj, toda čelo, nos, ustnice . . . ustnice, o, ne več, ne več! Presedla sem se. Roke so se mi zatresle. In ni jih bilo kam skriti. Dokler se ni zapletlo. In je bila pozornost razbita na nesestavljive koščke. Obsedel je začuden s polno pestjo pešk v eni roki in z zmečkano vrečko v drugi. Možnosti je bilo tako prekleto malo. Avtobus se je tresel, pot v laseh, razgreta pločevina. Preložila sem roke — kakor znamenje, ki je izdalo vso njegovo napeto prisotnost. Nagnil se je k meni z roko, ki je držala vrečko. Vzela sem vrečko, jo poravnala in mu jo pridržala. Z eno samo široko, srečno kretnjo je spustil peške v papir. Pokimal je in se odsotno zabiljil v svoj košček realnosti. Zadremala sem, in ko sem se zbistrila ob izstopu na postaji in je bilo zunaj precej hladno, dan pa zoprno mračen, sem imela kljub vsemu pred očmi velikansko temno baretko, ki je nevarno nihala v levo.

Čakam. Ko sem naredila korak in dva in tri in tako dalje, čakam. Kaj čakam? Da se on vrne? Kaj čakam, ko me zanese pred tisto grozno hišo v osrčju mesta? Čakam, ko blodim iz službe na mestni avtobus. Čakam, ko grem proti domu, mimo, vedno mimo, s sklonjeno glavo (ne bi rada videla), dolge vrste podobnih si poslopij, ki se dvigajo v nebo. Grem mimo balkona v pritličju, kjer me pričaka črnolasa deklica. Nočem! . . . in bela roka se je sklonila predme in svetel krožnik je bil položen predme in stekla so zaječala

pogledala sem ga v oči, bil je samo natakar, da sem hitro pobrskala po torbici, izvlekla bankovec in ga dala v povračilo. Bela roka je zazvečila denar. Umaknil se je za živo rumeni vodomet limonade. Vedno hladne. In presladke, presladke. Spet sem bila sama. In torta, vsa sluzava in nabuhla na krožniku pred menoj. Bilo me je groza. Želodec se mi je obračal. V ustih sem začutila žgoči okus nečesa strašnega, res strašnega, bilo mi je tako, kot da ne morem več čakati, pa tudi nimam več kam (načrtno sem si zaprla vse poti), kjer bi zatajeno željo potešila. Ves gnus se je zbral v malem koščku torte, ves gnus je bil videti celovit in dokazljiv pod prosojno kožo čokolade. Bilo je grozno. Ostudno, ostudno.

Nagloma sem vstala in zbežala iz slaščičarne. Pršci lepljive limonade v enem od najlepših odtenkov sončne barve so odsevali na natakarjevem obrazu, prikovanem na rob procesa za steklom, z raztresenim drobižem na beli dlani. Zunaj mi je odleglo. Vdihnila sem globoko in odločno stopila proti domu. Ko sem prišla do trgovine, sem vstopila in kupila čokolado.

Pot do doma je iz dneva v dan vodila še mimo pritličnega balkona. Na njem je to poletje postavala majhna, črnolasa deklica. Ljubko je nagibala glavo prek balkonske ograje in se igrala s pogledi na življenje, ki se je pretakalo na oni strani balkonske ograje. (Vse, kar se dogodi, se bo vedno na drugi strani). Rada bi tej deklici, tako kot so nekdaj meni, v enem od podobnih sožitij balkona z ulico, prigovarjala s ceste. Včasih mi je bilo, da bi ji podarila čokolado. Rada bi jo povprašala po igračah. Kot zakleto.

Kot zakleto. Se nikoli ne ustavim. Pospešim korak in stopim mimo. Drobna glavica pa mi sledi s pogledom. Čutim ga, uprtega v hrbet. Nosim drobni, nežni pogled do stopnišča. Stečem. Za vrati je

mrak. Vzpenjam se po okroglem, kačasto zvitem stopnišču navzgor. Pozvonim.

Denis je odprl vrata. Nasmehnila sem se. (Razširjam roke... skočila bi ti v objem...). Z otrdelo kretnjo sem odložila torbico na omarico v hodniku. Pogledam ga. Obraz mu je prekril nasmeh. Že doma? V sobi je priklopljen radio in prijetna melodija je iz sobe zaplavala po hodniku. Z globokim vdihom sem sprejela melodijo, in ko sem se obrnila, je stal Denis za menoj; kot bi hotela vdihniti tudi njegov pogled in bi našla pod nasmehom nepričakovano žalost, sva se premaknila, drug za drugim, v sobo.

»Danes je pri nama Peter,« je rekel Denis, in to je bilo prvo, kar je rekel tisti dan.

»Peter,« sem rekla. »Kakšno naključje!...«

Ozrla sem se po sobi. Peter, Denisov nečak, se je igral pod mizo, droben, ves mehak, z najširšim nasmehom. Otrok se je splazil izpod mize, z rdečo kocko v roki se je pobral s tal...

»Sestra ga je za to popoldne pustila pri nama,« je rekel Denis.

Pogledala sem ga. Pokimala sem. Obračala sem se k Denisu. Kakor bi preprečevala nevarnost širokega nasmeha na Petrovem obrazu, ki se je približeval, približeval. Pretila je nevarnost.

»Peter!« sem rekla, ker ga ni bilo mogoče spregledati.

Ta otrok in ta nasmeh! Pejsaž v moji glavi. Pozno popoldanska vročina, razgreta telesa na peščeni obali, morje v vseh odtenkih sinje barve, trije otoki se rišejo goli in beli na obzorju... Stresla sem z glavo... Pejsaž v moji glavi. Njegov nečak. Ljubek otrok. Glasba je poniknila v tišino, kratek predah, nasprotna občutja se izničijo. Nasmehnila sem se in ponovila.

»Kakšno naključje!«

Vrnila sem se po torbico. Hodnik je bil mračen. Vzela sem torbico z omarice. Vnovič odprla vrata. Pomislila. Nadzorovala sem premik. Sprožila roko, pobožala otroka. Nato sem iz torbice potegnila čokolado. Denis je opazoval. Otroška roka je vzela zavitek. Nasmehnila sem se. Nasmeh se je razširjal. Spustila sem roko, se zastrmela, polna zamere, ker se je prikradel v to popoldne, ves droben in nasmejan, tako nemočen in vzradoščenega pogleda. Denis se je umaknil.

S Petrom sva sedla za mizo. Prelomila čokolado, pojedla pol in pol. Hotenja so vodenela sproti. Gledala sem v Petrove oči, kot bi iskala globoke oči sinice med letom v divje in neznano. Rada bi mu zašepetala nepovezane ljubeznivosti tjavendan. Kazalo je že, da bo Petrova nesreča postala Denisova in moja sreča. Njegova mati ni pretirano skrbela zanj. »Kljub vsemu mi je sestra,« je imel navado reči Denis.

Denis je vzljubil fantka, kot da bi končno resnično nekoga potreboval. Kazalo je že, da bova občutja delila. Od tistega trenutka dalje, ko sem Petra, triletnega komajda, zagledala nekega deževnega dne, kako je stal v zavetju stopnišča, skorajda bos, v samih strganih žabicah, na betonu, majčken in okrogel kot jabolko, svež in z velikimi okroglimi očmi. Najprej se mi je zdelo skrajno neverjetno, da je ženska postavila otroka v hladnem dnevu bosega na dež. Vzkipela mi je potreba, da mu nekako pomagam. Nenadoma sem bila na udaru silne

želje, da nekaj storim zanj. Približala sem se mu in mu začela prigo-varjati. Peter se je samo smehljaj in molčal. Zdel se je tako prekleto zadovoljen, na dežju, v mrazu, skoraj bos. Smehljaj se je in molčal. Oba sva bila vzpotegnjena v trenutke čudnega, toplega zadovoljstva. Imel je oči, take oči, kot bi gledala globoke oči sinice med letom v divje in neznano.

»Moja sestra je,« je rekel Denis, kot da bi moral nekaj v najinem odnosu povsem razčistiti. Kakšna zmeta! Ničesar bi mu ne bilo treba opravičevati. Vse besede so udarjale mimo. Še nikoli nisem videla bolj zadovoljnega otroka. Bil je zamišljen, zadovoljen pobič, ki mu je bilo malo mar, da ga niso ravno predpripravili za ta svet, z očmi, ki so kazale, da mu bodo hrana, žganje in vonj zraka v užitek, dar, za katerega mu v zameno ne bo treba dati svobode. Deček, ki ni govoril. Kar smehljaj se je predse, zaviti v prejo samozadovoljne nedozorelosti, kot se smehlja naključju nekdo, ki mu le neznanci darujejo pozornost. In se sladka z njo, kot z ravnokar utrgano češnjo, sladko in debelo, ki jo je treba dolgo žvečiti v ustih, a tako, da ne izgubi okusa, vsaj v spominu ne, dokler je ne pogoltne v zadovoljnem grljenju. Takrat mi je bil tako ljub, tako k dlani postavljen... otrok daljne, tako tako zelene sreče

izzval me je, da bi kar pokleknila in šepetala nepovezane ljub-kosti tjavendan, po lastni želji, hotenju, vzgibu in bi delila, slastne zalogaje tihega razumevanja, da je Denis ostajal v senci razmočenega stopnišča. Potem pa...

Pejsaž v moji glavi. Miza in otrok, ki mi je sedel nasproti. Denis je v kuhinji premetaval posodo. Kadar je bil Peter pri nama, je kuhal on. Nenehna oddolževanja. Zdaj, ko mi je ta otrok poosebljal eno samo žalost. Ko mi je bil kot znamenje na nebu, katerega obris je za vekomaj vžgan v dušo. Vstala sem od mize in šla odklopit radio. Tišina je udarila v polno, začutila sem, kako je Denis za kuhinjskim pultom otrdel. Obrnila sem se, še enkrat pogledala otroka. Z eno roko je po mizi prestavljal kocko. Nagrizeni košček čokolade je obležal na njenem robu. (Kaj še delaš tukaj, otrok?) Iz kuhinje je zadišalo po prikuhi. In tedaj sem vedela. Denisove jedi. Vonj. Ta ostudni vonj oddolževanja.

In nenadoma so se vse nadrobnosti strnile v eno samo, obupno sliko: zastrta okna, nagrizeni košček čokolade na robu mize, stekleni krožnik, prekrit z nabreklo rjavo želatinasto torto, lepljivi pršci živo rumene limonade, rja z železnih stopniščnih ograj, nikoli prebarvana, nikoli sčiščena, rja na moji roki, neizmita, Denisov pogled, silhueta moškega v kuhinji, kooka na udaru igre otroških rok in črnolasa deklica, ograjena z balkonsko pregrado, vse, vse, pejsaž v moji glavi, vonj po prikuhi, Denisove jedi... Gnus.

Premaknila sem se. Počasi, počasi sem se pretihotapila prek dnevne sobe... tiho zaprla vrata, ostudni vonj njegovih jedi. Poznam vse paralele v zraku. Vsak premik poznam v stanovanju, ki mu rečem dom, vsak korak poznam. Zaklenila sem se v kopalnico, kri mi je butnila v glavo, gnus sem čutila v grlu, nagnila sem se nad školjko. Skoro bi pokleknila in tedaj me je ujel odsev v ogledalu nad umival-nikom, na pol vzravnano me je prilepil nase

ne morem si pogledati v oči. Četudi bi lahko bruhala, bi ne mogla izbruhati drugega kot debele, mastne češnje v neznančevi pesti, ne bi mogla drugega kot strdke lepljive tekočine v koticčkih njegovih ustnic. Ne bi mogla drugega. In Gregor je v Kopenhagnu.

Ostala sem v senci straniščnega zrcala, odsotna in lahko sem zašepetala, nič več, kot povedo besede: Gregor je v Kopenhagnu. Zaslišala sem, da je Denis klical Petra h kosilu.

Slišala sem Petra:

»Kje je Desa?«

In kar je odgovoril Denis, nisem mogla slišati. Niti ni bilo več mogoče ubežati. Zravnila sem se pred odsevom, pogoltnila ostudni okus. Prežel me je strah, kajti s pogledom v zrcalu sem razumela, da so se oproščanja že porazdelila na uteži. Ni bilo več česa prevagati. Vse je bilo porazdeljeno. Ostal je gnus. Naslonila sem se na umivalnik. Čakala sem. Prisluškovala. Kazalo je, da bo slabost minila. Šele potem bom preudarjala. Slišala sem, kako so se daleč zadaj zaprla vrata. Slišala sem glas:

»Desa, kaj je s teboj? Pridi jest.«

Naglo sem odprla vodo.

»Ne počutim se najbolje, Denis,« sem rekla. »Skopala se bom, potem pridem . . . ne čakajta me . . .«

Molk. Molk za vrati kopalnice. Opazovala sem se v ogledalu. Vedno bodo med nama nekakšna vrata, nekakšni curki vode. Nikoli ne bova nehala prisluškovati za zaklenjenimi vrati. Molk. Kasneje bom preudarjala.

Počasi sem odpenjala gumbe na obleki. Polagoma sem odlagala spodnja oblačila. Gola sem obstala med rožnatimi keramičnimi ploščicami. Bilo je, kar je bilo, ni bilo več kaj spremeniti. Sedla sem na rob kadi. Razmišljala.

Več kot leto bo od dne, ko sem prvič srečala Gregorja. Nekega dne se je po prostorih, kjer sem delala, sprehodil tujec. Lase je nosil počesane nazaj, temne, nekoliko daljše, kot je običajno. Pod čelom so se risale ozke, temne oči, suha, upadla lica, cinični zavihek ustnic, pogled vstran. Ozrla sem se, kot se ozreš za neznancom. Ostalo je začudenje.

»Kdo je to?« sem vprašala Andrejo, svojo sodelavko.

Ozrla se je. Pogledala me je, umaknila pogled. Iskrice v očeh je zaigrala in takojci zaspala pod vekami.

»Gregor Bernard,« je rekla.

V rokah sem držala grafični osnutek za ovitek njegove prve knjige. »Gregor,« sem ponovila. Nisem upala, ne pričakovala, prezgodaj je bilo, vedela sem: še se bova videla. Še je prišel.

Njegov suhi obraz se je sklanjal predme. Poiskala sem oči. Zdrznila sem se. V prsni koš se mi je naselilo nekaj čudnega, kot bi mi nekaj silno dragega ravnokar pospalo v njem, v misel sem zaprla njegov pogled. Sklonila obraz pred njim, priprla oči, s prstom podrsla po nedokončani platnici. In ko sem vnovič poiskala njegov pogled, ko sem ga pogledala, čutila mogočno bližino telesa, zatipala drget dolgih prstov pod prosojno belo kožo, kakor tančico, slišala utrip žile

v sencah, omamljena, ujela pogled, prestrašena in ujeta, nisem več prenesla občutka, poprej toplina znotraj je postala težka.

Pretela je čudna nevarnost. Vendar ni bilo več možno popravljati trenutka. Grozeča nevarnost je bila na dotiku dlani. Ujela sem vonj vase. Začutila strah kot živo bitje. Ljubezen. Porojena, kakor vzgib sklanjanja k dečku. Brez premišljanja. Boleča, trpka, cinična in zajedljiva kača, ki se je zaredila v grlu (ne morem reči . . .) in se razrasla dol. Srkala mi je sokove, požrla sproti, kar se je dalo. Zajedljiva, ki se ni mogla nahraniti. Pogledala sem ga še od strani. In ko je odhajal, sem gledala za njim.

»Pazi!« je rekla Andreja.

In še — Počasi!

Saj je ta ženska morala zaslutiti?

Gledala sem za njim, prestrašena. Hodil je po dolgem hodniku, mimo zastekljenih vrat, ki so si podajala odseve. Med barvami in sencami mi je ostal visok, teman, vase ugreznjen, mehak. Imel je neko posebno hojo, ko se je korak hotel v ihti pognati naprej, pa ga je mehkobni ritem bokov ustavljal v sunku, da je sprožil korak po mačje, tiho tipajoče, skorajda drseče. Lep je bil.

Lep je bil. Oziram se za njim. Nekoč kasneje sem ga risala. Sprožena dlan, čopič, ujet med prsta se približa upogljivi površini platna in ustavi s pritiskom nanj, da se mokra, sluzava, temna gmota barve v blaženem curku, prebarvana še s svetlobo, razprši na beli podlagi v čudne, samodržne oblike. Neulovljiva kot podoba zunaj papirnatega sveta. Junak misli pred junakom iz krvi in mesa. Bil je preveč tenkočuten, pa si tega ni upal pokazati.

Hodil je po belem hodniku. Odsev poslednje risbe mi je turobno zazvenel. Nikoli več sta dve strašni besedi.

In naenkrat sem zaslutila med pršci tople vode, naslonjena na kad, v časovnih razporeditvah popoldneva v okrilju majhne kopalnice, kako je spoj preteklosti s sedanostjo resnično grozljiv. Zaznavala sem nekje na površini, poniknila bi podnjo, pa sem se poigrala samo s pršci vode, absolutnost groze

krhke svetlobe med štirimi stenami, kakor v kletki, ki pripoveduje:

Glej, glej! Ironično drhtenje sonca na obzorju, glej, glej te želje neizprosne, vsajene v človeške oči in poti, ki se tako izgublajo mimo, da jih ne uhodiš, nikoli jih ne uhodiš, da bi skrvavel na podplatih, raniš se prej tam, kjer si še otrok, ves nežen in mehak.

In Denis je vnovič potrkal na vrata.

Poskušala sem si zamisliti obris njegove postave za vrati. Domišljija je stkala luknjo v pajčevini. Rekla sem samo:

»Sovražim te, toda ljubim te bolj. Zato je šlo vse po zlu. Gnusi se mi . . .«

In Denis je slišal le:

»Takoj bom!«

Spustila sem vodo iz kadi. Lase sem si spela na temenu, mimo pogledov v ogledalo. (Ves ta čas sem čutila živo prisotno podobnost z obličjem Gregorjeve stanodajalke, gospe Kopeland.) Oblekla sem se. Tiho odklenila. Odprla vrata. Čakala me je dolga pot čez hodnik. (Poznam vse paralele v zraku.)

Odpirala sem vrata. In ko sem stopila v kuhinjo, sta jedla krompir. Na krožniku sredi mize so ležale razložene koščice piščanca. Umaknila sem pogled.

»Desa, pejt že jest!« je rekel Peter.

Ubogljivo sem sedla.

Denis je vstal in postavil na mizo krožnik z juho.

Bilo me je groza mastne, blede rumene tekočine. To njegovo kuhanje! Vzela sem žlico v roke, upognila pogled, zaprla oči. Vonj, vonj!

»Denis,« sem rekla. »Ne morem . . .«

Obstala sem v obupanem poskusu. Njegov pogled je prinesel obdolževanje. Ljubezen moja.

»Jej!«

»Ne pred otrokom!« sem zaprosila.

Neizprosnost na jeziku, v krvi.

»Desa, zakaj nočeš jesti?« je vprašal Peter. In vedela sem le to, da se bo naklonjenost prej ko slej obrhala na puščavi, ki se je razrasla iz prvotnega vzgiba sklanjanja k temu ljubkemu dečku, ki ga mati odloži za eno popoldne, dva, za počitnice na morju. Prošnja v očeh. In tedaj je Denis vstal. Vzel krožnik z mize, zlił rumen zvarek v lijak in zvrnil krožnik na pult. Porcelan je ječal. Roke nemočne. Loputanje z vrati in pogled v mehki dečkov obrazek. (»Zakaj nočeš jesti?! Pobožala bi ga. Z dlanjo bi prekrila, kar bi ne smel gledati. Rekla bi, da bi popravila. Ostanki na Denisovem krožniku so zasmrdeli. Ujela sem z vdihom vonj. Včasih je boljša celo lastna mati. (Zakaj zdaj jokaš?)

In sem končno lahko vstala in stekla v kopalnico, kjer sem vendarle izbruhala vse. In ko sem se dvignila iznad školjke, zaripla v obraz, je Denis stal za menoj, odločen, nepopustljiv, strašen. Njegov obraz sem videla v ogledalu. Togost v vsakem njegovem premiku.

»Slabo mi je,« sem rekla.

Odsev v ogledalu je omilil ubijalski lesk pogleda.

»Zakaj?«

Pogled v steklu.

Koščene dlani mi oklenejo ramena.

»Zakaj?« . . . »Povej — zakaj!«

Kako dvorezno je upanje in kako nemočno je čakanje . . . Poskusila sem izreči. Pripravila sem se, požrla kepo v grlu, izpustila glas:

»Gregor je v Kopenhagnu . . .«

Bledica prekrije obraz.

»Kdo je Gregor?«

Odvrnila sem se odsevu, obrnila, pogledala sem ga naravnost v oči.

»Nihče . . .«, sem dahnila.

Nasmehnil se je. Njegov nasmeh je bil v višini mojih oči. Prebiral sem ga dovolj natančno, da sem razumela.

Kako sem ga imela rada.

Dvignil je roko. Prestrašila sem se. Nagonsko umaknila v kot. (Ne boj se!)

»Ne boj se!« je rekel in se obrnil. »Šla bova vsak na svojo stran.«



In pozno tistega večera nisem odšla — on je odšel. Zlagala sem obleke v kovček, ko sem zaslišala, da govori po telefonu. In ko je rekel, da bo pripeljal Petra, sem vedela, da govori s svojo sestro. Slišala sem, kako je v hodniku oblačil Petra. Vzel ključ. Zaklenil. Ni se poslavljaj. Pustil mi je cel večer in vso dolgo noč. Obsedela sem na postelji pred razloženimi oblekami in nisem se premaknila.

Spomini, ki so napolnili noč, so imeli svoje junake.

Prva je prišla počasi — Gregorjeva stanodajalka. Gospa Kopeland. Odprla je okno svoje, čudno opremljene sobe, kjer je živela ostarela, siva, drobcena. In z vrha pogledala na mesto, ljubo ji, staro mesto, na rahlo nihajoči površini njenih nagloma izmenjujočih se misli. Gledala je čez strehe hiš — osvajalka postojanke, ki ji je teren samo zato tako ljub, ker ga ni nikoli mogla do kraja doumeti v vsej raznolikosti. Potem je šla od okna, se utrujeno približala mizi in premaknila do njenega roba dragoceni primerek porcelanaste vaze. Tako je obstala za nekaj časa, počakala, zato ne tako osamljena, ker tega ni hotela občutiti, in zato ne tako zapuščena, ker ni mogla slutiti. Zaznala sem ranljivo tipanje njenih dlani po nostalgiji. Tako občutljive in tako hladne dlani, odsevi ledenikov so se prevalili prek nazobčanih spominov. Domišljija bo stkala luknjo v pajčevini . . .

Druga je prišla nagloma, Andreja. Ni se pustila motiti. Zavrtela se je na eni nogi, krilo je zašumelo, na ulici jo je šele semafor ustavil z rdečo lučjo. Tam sva se srečali: na robu pločnika. Pred prehodom za pešce. Začuden me je pogledala. Odkar je pustila službo, je nisem videla. Drugi so mi povedali, da je dala odpoved. Nobena od naju ni računala, da se bova srečali na robu pločnika. Srečanje je bilo tako nepredvidljivo, da sva se v istem trenutku vidno zdrznili. Izložbena okna, povsod naokoli, izložbena okna, množica, sopara, njena rožnata obleka, vzgib napetih ustnic pod masnim rdečilom, razgaljeni izraz na obrazu — za trenutek. Nasmehnila sva se.

In trenutek za tem: prisrčno segli v roki. Ustnice sva premikali. Sposodili sva si glasove, da bi previdno spljuvali pravnje besede. Izmikajoče. Zaradi odtenkov, ki sva jih nadzorovali, so pomeni najinih besed rasli do grozljivih razsežnosti. Nasilno so se spačili v masko pogovora, sešitega na kožo realnosti. Sožitje z dnevom se je razdrlo. Pogled na rdečo luč. Umaknili sva se v kot. Potrebovali sva vsaj še nekaj minut, da bi se prepričali o prisrčnosti žalostne igre, ki se je začela na robu pločnika.

Postalo nama je nerodno, kakor da kukava skozi ključavnico, da prisluškujeva za vrati. (Prisluškovali sva . . .) Potem me je nenadoma prijelo, da bi ji rekla, da vem. S poslednjim kančkom razsodnosti sem zadrževala ogenj. Nasmehnila sem se. Iskrenost je privilegij božanstev. Iz torbice je izvlekla zavojček cigaret in mi ponudila. Kadili sva. Govorili sva o vremenu. Oblekah. Naravnih nesrečah. Gumb obleke se ji je odpel na prsih, sklonila se je . . .

v torbici sem iskala robec. Takojci sva iznašli tisoč zavezujočih opravil. Zmečkana ogorka sta zasmrdela. Stegnili sva roke. In srečno! In vse pozdravi! — sva rekli. (Ne vem, komu sva puščali pozdrave . . .) S kakšno težavo sva se ločili. S kakšno ihto besed sva se poslovili. Na vekomaj prisrčni. In nikoli več. Ko sva se končno odmaknili, sva

šli vsaka svojo pot. Ulico sem prečkala na drugi strani. Tam sem obstala. Še dolgo sem gledala za njo. Rada bi ji rekla. Hotela sem. Hotenje, ki se preplaši, izhira komaj porojeno. Nikoli se ne odkrijemo do dna. Bojimo se razgaliti bolečine, poraze, nemoči . . .

. . . in za Andrejo si prišel tretji tisto noč, Gregor! Prišel si takoj, ko sem pomislila: Bojimo se razlagati bolečine. Sedel si v tih večer, kot takrat, v naslonjač in si pustil, da sem te risala . . .

Tudi ti nisi mogel prenesti, da še kdo ve. Ni mogel prenesti. Hotel je, da plačam pravšnjo ceno za užitek. Kaj naj bi bilo drugega kot užitek tista ljubezen, s katero prestopiš prag tujih sprenevedanj. Nekajkrat je prišel k meni. Kar obstal je. Kar gledala sva se. Dokler nisem odšla z njim. Peljal me je v svoj dom, da bi se odkrivala med naslonjači, visokimi okni in omarami, vrati in umivalnikom, ne da bi se poznala. Izmenjava med tujcema. Enkrat v brezbožnem, nenadzorovanem trenutku sva se izdala po lastnem bistvu, ne da bi se zavarovala z dnevi, urami, nasmeški. Ljubezen, ki ni imela časa rasti, kar butnila je na dan, kar razjedala bi, kar ukazovala, kaznovala in odpuščala. Nisva mogla prenesti. Potrebovala sva dneve, ki jih ni bilo in od nikoder se jih ni dalo več vzeti in zamašiti praznino pomanjkanja — časa. Časa si nisva dela . . . (poljubljam ta obraz, ta lepi, temni obraz želim ta obraz . . . preveč) . . .

Čutila sem, kako je realnost polagoma zdrsula v sen. Sedela sem na postelji, kajti dol me je pritiskalo breme. Grozljivo je, kadar si nemočen v spopadu z lastnim goltancem. Čustvo, stisnjeno v kepo, pod njo neizgovorjene besede. Krvosesi v glavi. Noč je odmotavala štreno, v poskusu sveže izrisane barve in morala sem se znajti, kot vsakič, na tisti obali . . .

. . . izgubila sem se, nekega dne, davno, v jutru, ki se ni začel.

En sam dan pač še ne pove mnogo. Bistvenih sprememb tako ne zaznaš takoj. Razumeš jih šele in doumeš mnogo kasneje. Ponavljal se mi je ta dan — razkošno popoldne na vroči obali. Ponavljanje enega dneva utruja. Kajti ostaja samo ponavljanje brez konca, prazni trenutki, začinjeni z upanjem, ki se spreminja v led za oblogo vročičnemu čelu. Drobne strasti so samo še otroci pohotnice, ki so jo pokopali. Na avtobusu! Kdo je vedel?

Posedala sem, sama, v trdi noči. Omara ob steni je bila samo še razpotegnjena, zlovešča senca, ki je odslikavala tok misli. Nobene misli nisem bila sposobna ustaviti, preusmeriti njenega toka na zimzeleno pokrajino, posejano z živobarvnim cvetjem. Nova slika je rasla. Bilo me je strah. Vedela sem, kaj prinaša, do nadrobnosti sem poznala vsebino, ne pa odtenka, ki mi bo razkril podoživeto v novi luči. Enkrat sem bila škrat, ki škili skozi temo, drugič velikan, ki z vse širne svetlobe zre dol, širokogrudno, na resničnost. In vnaprej nisem mogla vedeti, ali bo predstava zrasla z dna ali z višav. Kot takrat: voznja z avtobusom . . .

poln je bil ljudi. Fant s češnjami se je stiskal k meni. Bilo nam je vroče. Pot je lil s čela. Sprevodnik se je trpeče prerival med stoječimi. Vlaga poznopopoldanskih teles. Vročica dneva. Jedke, vsakdanje, obrabljene, nesmiselne besede, ki priletijo vmes. Iz ust, ki nočejo biti zlepljena, kot so se zlepile dlake na telesih. Kdo bi zaznal vonj po mirtii,

vonj pogreba? Na pogrebu je jok nekaj takega, kot nagelj v gumbnici na poroki. Spodobilo se je. Treba je bilo — jokati. Toliko časa v nedrjih hranjeno telo je že imelo čuden vonj. Bilo je mrtvo, mrtvo, spustila ga bom dol. Avtobus pa je vozil mimo, mimo. Pokrajina je minevala zdaj na to zdaj na drugo stran. Ovinek je sledil ovinku. In tedaj se je fant nagnil k meni — brezbožno utrnil trenutek, še sveča bo dogorela — pokazal vrečko . . . in sem vzela vrečko in sem jo poravnala, vrnila s pogledom v njegov obraz. Pogled sreča pogled . . . in, bog mi pomagaj, oči so bile žive, oči so bile,

potem sem odkrila še potezo na licu, zavihel ustnic, lok nosu in nasmehnila sem se, ker sem bila premagana. Opazovala sem ga s strani, uročeno. Nasmehnil se mi je. Srce pa se je opogumilo. Hotelo je dotik.

Previdno sem se premaknila in roka mi je, kot po nesreči, omahnila v njegovo naročje. Takojšen pregib vstran. Mrmrnanje opravičila. Pokimal je in se zabuljil v svoj košček realnosti. Podobnost se je nenadoma utrnila, upognila sem roko in z dlanjo podrsala po čelu. Končno sem z vso grozljivostjo občutila, da Gregorja . . . ni in tisti trenutek se je nekaj v mojem življenju prelomilo. En kos življenja se je odlomil, padel umazan na tla, pozabljen. Podobno sem pozabljala stvari. V mislih je ostajal lesk, oblika, barva in vsebina kot stekani v željo in obžalovanje po izgubljenem, a stvari same — na dotik, te ni bilo.

Še ta podoba razpoloženja se je utrnila. Občutja so se ponavljala in prenavljala: dejanje, ki ga ne zmoreš, pride za teboj, besede zamolčane je enkrat treba izreči, čeprav mnogo kasneje, in dotik in vzgib in pogled . . . je treba postoriti. Pride, da se ponovi.

Krog nas vrtil. Dejanje, ki ga nisem zmogla (ko je bil . . . še . . . čas), pride za menoj. Besede, zamolčane, je treba izreči, čeprav kasneje, in dotik in vzgib in pogled. Pride, da se ponovi. Včasih samo začetek iščemo na napačnem koncu. In gledamo z narobne strani

zaprtih oči sem posedala v tihi noči. Nekje od daleč so prodirali v sobo zvoki avtomobilskih zavor. Samo zdelo se mi je, da je zgoraj zajokal otrok. Potipala sem po odeji, kakor da skušam razrešiti razrahljane odnose z realnostjo. In tod naprej ni bilo rešitve. Zaslutila sem, kako v tej sobi že dolgo nisem sama. V tej sobi sva bili dve, in v tej noči, druga pred drugo, sami. In tej drugi, ki ni imela obraza, zato pa uničljivo moč, se je reklo — samota. Ta se ne najavlja, da bi jo človek ustavil pravi čas. Se skrtil pred ogledalo. Odprl oči. Dustil roko v naročju (odprl oči). Ta, druga, prihaja ponoči, kot napihnjena kobra čaka na pravi trenutek, ko je človek v dlaneh dovolj nemočen in nespreten, da bi jo zgrabil za vrat. Pride ponoči in hladna senca se je oklenila telesa. Kri se mi je ustavljala v ritmičnem pretoku, od možganov do nog. Agonija bo trajala prek noči in nihče ne bo videl, ne bo vedel, kajti v tako skriven kotiček ne more seči človeška roka, tu nikoli ni prostora za toplino ljudi (ki jih ni), žarek pogleda to pot ni zmogel prodreti temne strani polnočne budnosti. Do sem je bil dostop, dlje ga ni.

Izgubljala sem možnost, da bi z vonjem določila čas. Niti se nisem poskušala braniti. Samo sedela sem, poslušna pred močjo, ki me je

pihala v noč (a imela sem možnost, eno samo: se dotakniti stikalca, zavrteti, prižgati luči). Prestaviti noč v dan in zaspati v svitu zgodnjega jutra. A soočenje s pogledom v brezno je bilo to noč nujno, neizbežno. Realnost se je zajedala v telo, ni ji bilo več moč ubežati. Resnico dneva kazijo sence na očeh.

Dotaknila se me je njena roka. Hladna, gladka. Čutila sem njen dih, blizke nevarnosti. Legla mi je na čelo, prekrila oči. Povsem nemočna, sama. Šele tedaj, v čudnem, okrnelem stanju sem zaznala, kako je to. Preživela sem nenavaden in pomemben dan. Pokopala sem ga, njega, dragega. Med vožnjo z avtobusom sem ga spustila pod krpo zemlje, v velikosti in obliki kepe enega zemeljskega sovraštva. Pokopala sem ga!

Toda del mene je legel z njim. Manj sem bila živa in nič več se ne bo spremenilo. Samota je vstopala in zapolnila prostor, ki je ostal prazen. Razrasla se je v podobo. Obstala. Razširila roke. Se zasmehljala. Spomin nanj prej bolj kot dar, zapuščina v povračilo, se je nagnil kakor prikazen. Krokari, ki bo kričal, in pijavka, ki bo pila kri. Tako je torej to? ... vendar je bilo nekaj čudnega pri tem. Strah je bil. Strah. In groza. Nekaj drugega pa, kar bi sodilo zraven, kakor nagelj v gumbnici ... na poroki, žalosti, veliko pa ni bilo. In šele to pomanjkanje, ne občutki, marveč občutek, ki sem ga pogrešila, je spravil v meso pravo grozo, da sem se stresla kot na robu skalnatega previsa pred ogromno, temno globino, kajti nekje je bila neka strahotna napaka. In bilo mi je, da moram samo popustiti krčeviti prijem na steni, spustiti korak, da zdrsne prek previsa, z razprtim pogledom, v sunkih in lokih in neomajno v globino, pa bom nazadnje vse razumela ...

zvrnila sem se na posteljo, hladni dotik nevidne sence na čelu, čez oči, zvila sem roko k telesu

hladno preverjala pogum telesa in kri se je uprla. Dvig s previsa do neba je bilo dejanje obupanja. Ni bilo kaj poskušati. Ločuje nas več svetov in stopnice, ki jih vežejo, so labirinti. Tista druga se zdrzne. Pogleda ležečo. (Kako je mogla vendar pokopati svojo edino možnost! Kako je mogla vendar izposlovati cel pogreb in se teatralno odeti v črnino, kako ga je mogla pokopati, vendar, edinega, ki je vsaj zaslužil resnico pod očmi ...)

Koga?!

K o g a ?

Ime se je izcedilo z lepljivo slino ...

in nič se ni vedelo, ker se ni nič slišalo.

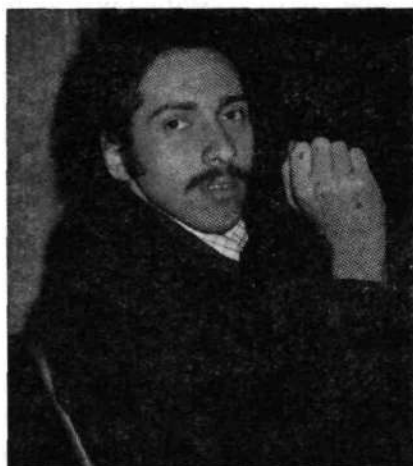
Zaspala sem. Tako se je zgodnje sobotno jutro podelilo na obrok spanca. Vse drugo si je sledilo.

Prebudila sem se, ko se je sonce nagnilo čez poldne. Spalnica je bila polna svetlobe, žejna je popila sence in nočne more. In postelja zraven je bila prazna. In na tej strani je ležal razprt kovček. Obleke, razložene, so prebarvale vse običajne odtenke dneva. Sestavljala sem koščke, otrplost, v udih. Vstala sem.

In ko sem odprla vrata, sem zaznala vonj po kavi. Začudena sem obstala. (Torej se je vrnil?) Šele vprašanje je vonju dalo ves učinek: želodec se mi je skrčil in spolzko sluz sem začutila v ustih. Zdrznila

sem se, nato sem vse skupaj požrla. Tudi v kopalnici sem odkrila sledi Denisove prisotnosti. Prevrnjen kozarec z zobno ščetko. Zamazan lijak. Odprta steklenica kolonjske vode. Only for man. Zoprno je dišalo. Zamazan lijak. Nikoli ni tega počel. Urejen moški.

S tal sem pobrala zamašek. Pobrisala sem lijak. Roke in obraz sem nastavila curku mlačne vode. Pogled v ogledalo, da spustiš curek straniščne izplake. Čakanje za vrati. Dokler se pogum ne vseli v očesno zrklo. Med odprtimi vrati se je začel spopad z vonjem po kavi.



Štefan  
Remić

### Črna faza

olje ricinusa, špirit in šelak nanašam na preparaturo lanene tkanine, da preveliko vpojnost blažim. ni jasno, kdo se bo nanjo naselil, odkod in zakaj. roke polagajo name, krvno ožilje se prazni, da bel na podlagi kot vojni ujetnik na uro strmim. moker je sneg, težak v interieru ležim. s truščem se veja razlomi v strmini in pade nazaj ter udarja kot oslepljeni kojot, dokler se struna, njen glasni

vibrirajoči zvok ne poleže, dokler ne pade v vesoljni zaman. zakaj — sonce na nebu se v vodi kraljevi topi, cvrkutajoče pojema v solitrni, solni kislini. na štrcelj pohabe pristaja gavran, znana misel iz knjige, meneč, da se bo zibal preteče, ali potone nevzdržno teman na moj zid, ustavljen kot urno nihalo in kar visi. roke polagajo name, vsak up se razblini, kaj vzide, ne vem, iz razkroja in sige.